

Program FSS B-SP, obor FSS GSK, FSS SPRK

I. ročník

Počet znaků včetně mezer: 5017

Termín odevzdání: 11.5.2015

Rešerše literatury II

Techniky založené na rozhovoru **a jejich využití v genderových studiích**

Ing. Markéta Dohnalová, 441707

Techniky založené na rozhovoru a jejich využití v genderových studiích

Ve své práci bych se chtěla zaměřit na techniku rozhovoru jakožto jedné z forem sběru dat. Tento způsob získávání informací je v dnešní době, spolu s metodou dotazníku, nejpoužívanější. Přímý rozhovor má oproti dotazníku tu výhodu, že máme jistotu v tom, že s námi dotazovaný rozhovor ukončí a my získáme potřebná data pro analýzu, oproti metodě dotazníků, kdy se nám dotazníky vrací ne zcela úplně zodpovězené. Samozřejmě si musíme položit otázku srovnání kvantitativního a kvalitativního přístupu. Rozhovor představuje jednu z konkrétních metod, na které můžeme pozorovat výhody i nevýhody plynoucí z kompromisního či extrémního pojetí kvantitativního a kvalitativního výzkumu (Ramazanoglu a Holland, 2002).

Výzkumné rozhovory můžeme rozdělit do tří kategorií. Standardizované (strukturované), nestandardizované (nestrukturované) a částečně standardizované (semistrukturované). O tom, do jaké kategorie rozhovor patří, rozhoduje podoba námi kladených otázek. To, zda máme předem stanovený plán, výčet otázek, které chceme dotazovanému položit, jejich znění a pořadí (Disman, 1993).

Rozhovor může mít oproti dotazníku však i nevýhody. Je to časová náročnost, možnost ovlivnění výsledků rozhovoru tazatelem v tom smyslu, že otázky mohou být kladeny sugestivně s očekáváním jisté odpovědi, hraje roli i pohlaví tazatele, jeho věk, ...atd. (Disman, 1993). Takovéto ovlivňující vlivy by ve výzkumu formou rozhovoru měly být eliminovány, abychom zaručili správnost získaných dat. Jednou z možností, jak se těmto vlivům vyhnout, je použití ortodoxního přístupu dotazování, který se snaží tohoto dosáhnout prostřednictvím standardizace, kdy dochází k vybavení rozhovoru velmi jasnými a explicitními instrukcemi. Je zde možný například určitý trénink tazatelů. Podle ortodoxního přístupu k dotazování by otázky měly být kladeny neutrálním způsobem, včetně výrazu, intonace, slovních komentářů tazatele ...atd. Také můžeme pro výzkum použít více tazatelů a jimi sesbíraná data pak například podrobíme vzájemnému srovnání. Touto metodou eliminujeme subjektivní postoje tazatelů a jejich osobnost, ale i redukuje vliv dotazovaného, jehož subjektivní vnímání cílů výzkumu a vědomí, jaké odpovědi jsou od něj očekávány, vede ke zkresleným odpovědím, může záměrně odpovídat nepravdivě a podle našeho očekávání „správně“ (O'Connell Davidson, Layder, 1994).

Feministický výzkum upřednostňuje nestrukturované a částečně strukturované formy rozhovorů. Feministická kritika strukturovaného rozhovoru se pohybuje v rámci kritiky kvantitativního přístupu, má však i určité přednosti. Podle některých autorů je standardizovaný rozhovor metodou, která „symbolizuje lépe než jiné metody omezení kvantitativního výzkumu“ (Bryman, Bell, 2007, str. 124). Strukturovaný rozhovor je feministicky nahlížen spíše jako sám o sobě nedostačující, protože je omezen současnou pozicí vědy, která je značně androcentrická, ale převážně nerovným vztahem mezi výzkumníkem a dotazovanou osobou. Tomuto přístupu bývá rovněž vyčítáno, že dotazovaní poskytují informace, nad nimiž nemají žádnou kontrolu.

Při snaze o popis ideálního způsobu vedení výzkumných rozhovorů můžeme stanovit tři základní pravidla pro vedení výzkumného rozhovoru: „nechovat se vykořisťovatelsky, poskytnout informace a zpětnou vazbu, kterou dotazovaný žádá a zdokumentovat životní příběhy dotazovaných“ (Bristow, Esper, 1998, str. 70-71). Naším cílem je používat co nejméně strukturovaných výzkumných metod.

Mnoho feministických výzkumnic ale i výzkumníků využívá při rozhovorech spíše konverzační styl vedení rozhovoru a obejdou se bez dopředu připraveného scénáře rozhovoru. Cílem těchto nestrukturovaných a semistrukturovaných výzkumných metod by mělo být označení výsledného rozhovoru či nahrávky za vědomost, ne pouze za zdroj informací (Ackerly, Stern, True, 2006).

Rozhovor v ortodoxním přístupu je tedy založen na konverzaci tazatele a dotazovaného. Tazatel má aktivní roli, zatímco dotazovaný je nucen se podřídit a odpovídá na kladené otázky bez další participace, čímž se stává pasivním v rozhovoru (O'Connell Davidson, Layder, 1994). Tazatel by neměl pokládat otázky, které jsou pro dotazovaného nepříjemné, znepokojující, nebo takové, které mohou vyvolat pocit ohrožení v případě uvedení pravdivé odpovědi (Disman, 1993). Úkolem tazatele by mělo být vybudování rovnocenného vztahu s dotazovaným, tazatel by měl projevit míru empatie a dotazovaný by měl mít možnost ovlivňovat témata rozhovoru.

O formě rozhovoru, který nakonec výzkumník použije, rozhoduje on sám podle vlastního přesvědčení, jaká forma je nejlepší. Všechny přístupy se shodují v tom, že manipulování s dotazovaným za účelem získání odpovědi, jakou výzkum potřebuje či očekává, není správné (O'Connell Davidson, Layder, 1994). Pokud se tazatel k manipulaci uchýlí, výzkum postrádá smysl. Velice záleží na osobním charakteru tazatele a na jeho sociální identitě.

Použitá literatura:

- Ackerly, B.A., Stern, M., True, J., 2006. *Feminist Methodologies for International Relations*. Cambridge: Cambridge University Press
- Bristow, A.R., Esper, J.A., 1998. A Feminist Research Ethos. In: *A Feminist Ethic for Social Science Research*. New York: The Edwin Mellen Press
- Bryman, A., Bell, E., 2007. *Interviewing in Qualitative Research*
<http://www.comp.dit.ie/dgordon/Podcasts/Interviews/chap15.pdf>.
- Disman, M., 1993. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum
- O'Connell Davidson, J., Layder, D., 1994, *Methods Sex and Madness*. London: Routledge
- Ramazanoglu, C., Holland, J., 2002. *Feminist Methodology: Challenges and Choices*. London: SAGE Publications

Dobrá stylistika a zadání je naplněno. Je to trochu pelmel, skok tam a zase zpět, hodilo by se více uhladit. A nějak uzavřít.